

Asiye ÖZDİŞÇİ¹
Orcid : 0000-0003-4593-474X

Gülbu TANRIVERDİ²
Orcid : 0000-0002-2728-5945

¹Seferihisar Necat Hepkon Devlet Hastanesi.
²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi. Çanakkale-Türkiye.

Sorumlu Yazar (Correspondence Author):
Gülbu TANRIVERDİ
gulbu.tanriverdi@gmail.com

Anahtar Sözcükler:

Kültürel duyarlılık; çalıştay; hemşirelik öğrencileri.

Key Words:

Cultural sensitivity; workshops; nursing student.

Hemşirelik Öğrencilerinde Çalıştay Yoluyla Kültürel Duyarlılığın Geliştirilmesi*

Developing The Cultural Sensitivity of Nursing Students with Workshop

*Bu araştırma 22-24 Ekim 2017 tarihinde Şanlıurfa'da yapılan 1. Uluslararası 4. Ulusal Kültürlerarası Hemşirelik Kongresi'nde Sözel bildiri olarak sunuldu.
Bu araştırma ÇOMÜ, SBE Hemşirelik Anabilim Dalında tamamlanmış yüksek lisans tezidir.

Alınış (Received): 23.08.2019

Kabul Tarihi (Accepted): 11.07.2020

ÖZ

Amaç: Araştırma, hemşirelik öğrencilerinde çalıştay yoluyla kültürel duyarlılığın geliştirilmesi amacıyla yapıldı.

Yöntem: Bu araştırma öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini Hemşirelik Bölümüne 2016-2017 Eğitim Öğretim yılında kayıt yaptıran 131 birinci sınıf öğrencisi oluşturdu. Evrenden örneklem seçimine gidilmedi, öğrencilerin tamamı çalışmaya dahil edildi. Çalışma 94 öğrenci ile tamamlandı. Verilerin toplanmasında öğrencilerin sosyodemografik ve kültürel duyarlılıkla ilişkili özelliklerini tanımlayan sorular ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği kullanıldı. Etik kurul, kurum izni ve öğrencilerden yazılı onam alındı. Verilerin değerlendirilmesi SPSS 16'da tanımlayıcı istatistik, Mann-Whitney U, Kruskal Wallis ve bağımsız gruplarda t testi kullanılarak yapıldı.

Bulgular: Araştırma bulgularına göre öğrencilerin çalıştay öncesinde 94.22±9.41 olan Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği puan ortalaması çalıştay sonrasında 99.14±9.41'e yükseldi, puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu (t=2.60, df=92, p=.011) ve araştırma hipotezi kabul edildi. Çalıştay sonrasında çalışma grubunda Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği alt boyutlarından sadece iletişimde sorumluluk puan ortalaması 28.68±3.58'den 30.29±3.35'e yükseldi ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu (t=-2.504, df=40, p=.016). Diğer alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamakla birlikte çalışma grubunun puan ortalamalarında artış saptandı.

Sonuç: Sonuç olarak hemşirelik öğrencilerinde çalıştay yoluyla Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği puan ortalamalarında artış sağlandı. Bu sonuç doğrultusunda çalıştay programlarının hemşirelik öğrencileri ve hemşireler arasında yaygınlaştırılması önerilebilir.

ABSTRACT

Objective: This study aims to develop the cultural sensitivity of nursing students with workshops.

Methods: The population of the study, which was conducted as a pretest-posttest semi-experimental study consisted of 131 first class students enrolled in the 2016-2017 academic year. Sample selection was not performed, and all the students were included in the study. The study was completed with 94 students. Descriptive questions identifying the characteristics related about cultural and socio-demographic characteristics and the Intercultural Sensitivity Scale (ISS) was used to collect data. Ethical committee approval, institutional permissions and written consent from the students were obtained. The data were analyzed using SPSS 16 software using descriptive analyses, the Mann-Whitney U test, the Kruskal-Wallis test and the t-test for independent groups.

Results: As a result of the study, the cultural sensitivity mean score of the students was 94.22±9.41, and it rose to 99.14±9.41 after the workshop. The difference between mean scores was statistically significant (t=2.60, df=92, P=.011) and accepted as the research hypothesis. After the workshop, only the interaction engagement sub-scale among ISS mean score increased from 28.68±3.58 to 30.29±3.35, and the difference was statistically significant (t=-2.504, df=40, P=.016). A statistically non-significant increase in study group was found in other sub-scale mean scores.

Conclusion: In conclusion, the cultural sensitivity mean score of the nursing students was increased by the workshop. In line with this result it is recommended to popularize workshop programs among nursing students and nurses.

Kaynak Gösterimi: Özdişçi, A. ve Tanriverdi, G. (2020). Hemşirelik Öğrencilerinde Çalıştay Yoluyla Kültürel Duyarlılığın Geliştirilmesi. *EGEHFD*, 36(2), 97-107.

How to cite: Özdişçi, A. and Tanriverdi, G. (2020). Developing The Cultural Sensitivity of Nursing Students with Workshop. *EGEHFD*, 36(2), 97-107.

GİRİŞ

Kültürlerarası duyarlılık, bireylerin kültürel geçmişleri, onların ihtiyaçları ve algıları ile aktif olarak ilgilenme ([Paternotte ve diğerleri, 2014](#)) ya da kültürel farklılıklara iyi veya kötü, doğru veya yanlış gibi değerleri yakıştırmaksızın bu farklılıkları görebilme yeterliliği olarak tanımlanmaktadır ([Orhon, 2014](#)). Kültürlerarası duyarlılık hem bilişsel hem de duyuşsal hazırlanmayı gerektiren bir süreçtir ([Scholes ve Moore, 2000](#)).

Kültürlerarası duyarlılık, hemşirelikte kültürel öğrenme stratejileri arasında yer almaktadır ([Gallagher, 2011](#)). Starr ve Wallace (2009) araştırmasında hemşirelerin kültürel bilgi ve tutuma sahip olduklarını ancak bunu davranışa yansıtmadıklarını saptamıştır. Yurt dışında ve Türkiye’de ulaşılan araştırma sonuçları, kültürel duyarlılığın hemşirelik öğrencileri ve hemşirelerde orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Chang ve diğerlerinin (2013) Kore’de hemşirelik öğrencilerinde yaptığı çalışmada Kültürel Duyarlılık Ölçeği (KDÖ) puan ortalaması 102.74±8.77 olarak saptanmıştır. Türkiye’de hemşirelik öğrencilerinde KDÖ puan ortalaması Çetişli ve diğerlerinin (2016) araştırmasında 78.42±8.82; Ünver ve diğerlerinin (2019) yaptıkları çalışmada ise 77.21±4.07 olarak saptanmıştır. Li ve diğerlerinin (2016) Tayvan’da toplum sağlığı hemşirelerinde yaptığı çalışmada KDÖ puan ortalaması 79.05±7.48 olarak belirlemişlerdir. Türkiye’de hemşirelerde yapılan çalışmalarda ise KDÖ puan ortalaması Bulduk ve diğerlerinin (2011) yaptığı çalışmada 77.58±9.44; Yılmaz ve diğerlerinin (2017) yaptığı çalışmada 84.01±9.1; Kürtüncü ve diğerlerinin (2018) araştırmasında 85.416±10.28; Aslan ve diğerlerinin (2019) araştırmasında 82.56±9.38; Yılmaz ve diğerlerinin (2019) aile sağlığı merkezinde çalışan ebe ve hemşirelerde yaptığı çalışmada 77.1±5.4 olarak saptanmıştır.

Literatür kültürel duyarlılığın; yaş, cinsiyet, gelir, yaşadığı kültür vb. bazı sosyodemografik özelliklerin yanı sıra yabancı dil bilme, yabancı uyruklu ve/veya farklı kültürlerden akraba ve arkadaşlara sahip olma, farklı kültürleri merak etme, farklı kültürlerle yönelik video, film izleme, roman okuma, farklı kültürlerle seyahat etme vb. kültürel özelliklerden etkilendiğine işaret etmiştir ([Banos’un, 2006](#); [Bayık Temel, 2007](#); [Ruddock ve Turner, 2007](#); [Oh, 2011](#); [Chang ve diğerleri, 2013](#); [Yılmaz ve Göçen, 2013](#); [Chang ve diğerleri, 2013](#); [Bekiroğlu ve Balcı, 2014](#); [Meydanlıoğlu ve diğerleri, 2015](#); [Uzun ve Sevinç, 2015](#); [Tanrıverdi, 2016](#); [Egelioglu Çetişli ve diğerleri, 2016](#); [Akin, 2016](#); [Parlar Kılıç ve Sevinç, 2017](#); [Bulduk ve diğerleri, 2017](#); [Demir ve Üstün, 2017](#); [Şimşek ve diğerleri, 2017](#)).

Kültürlerarası duyarlılık hemşirelik, bakım alanlar ve sağlık kurumları açısından göz ardı edilemeyecek öneme sahiptir. Kültürel duyarlı yaklaşım ile sağlık çıktıları iyileştirilebilir, mesleki tükenmişlik azaltılabilir, memnuniyet ve bakım kalitesi artırılabilir ([Goode ve diğerleri, 2006](#); [Tanrıverdi, 2017](#)). Literatür kültürel duyarlılığın geliştirilebileceğini işaret etmektedir ([Ceylantekin ve Öcalan, 2016](#); [Tertemiz ve Aslantaş, 2016](#); [Şimşek, 2017](#); [Tanrıverdi, 2017](#); [Aykaç ve Aykaç, 2019](#); [Yılmaz ve diğerleri, 2019](#)). Kültürel duyarlılığın geliştirilmesinde önerilen yollardan biri de çalıştaylardır. Hutnik ve Gregory (2008) hemşirelik öğrencilerinde yaptığı çalışmada çalıştay yoluyla kültürel duyarlılığın geliştirildiğini saptamışlardır. Bunun yanı sıra çalıştayın sonunda kültürel farkındalığın arttığı, soru sorma özgürlüğü, konuşmak için güvenli bir ortam oluşturma gibi olumlu gelişmeler saptanmışlardır. Bununla birlikte çalıştay yoluyla kültürel duyarlılığı geliştirmeye yönelik araştırmalara uluslararası düzeyde sınırlı ulaşılmış ([Hutnik ve Gregory, 2008](#)), Türkiye’de ise ulaşılamamıştır. Bu bağlamda yapılan bu araştırmanın Türkiye’de ilk olması, araştırmaya katılacak öğrencilerde kültürel duyarlılığa yönelik bir farkındalık oluşturacak olması, çalıştay programının etkin bulunması halinde yaygınlaştırılabilecek olması yönüyle önemli olduğu düşünülmektedir.

Amaç

Bu çalışmada amaç hemşirelik öğrencilerinde çalıştay yoluyla kültürel duyarlılığının geliştirilmesidir.

Araştırma Hipotezleri

H₀: Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin sontest KDÖ puan ortalamaları arasında fark yoktur.

H₁: Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin sontest KDÖ puan ortalamaları arasında fark vardır.

GEREÇ VE YÖNTEM

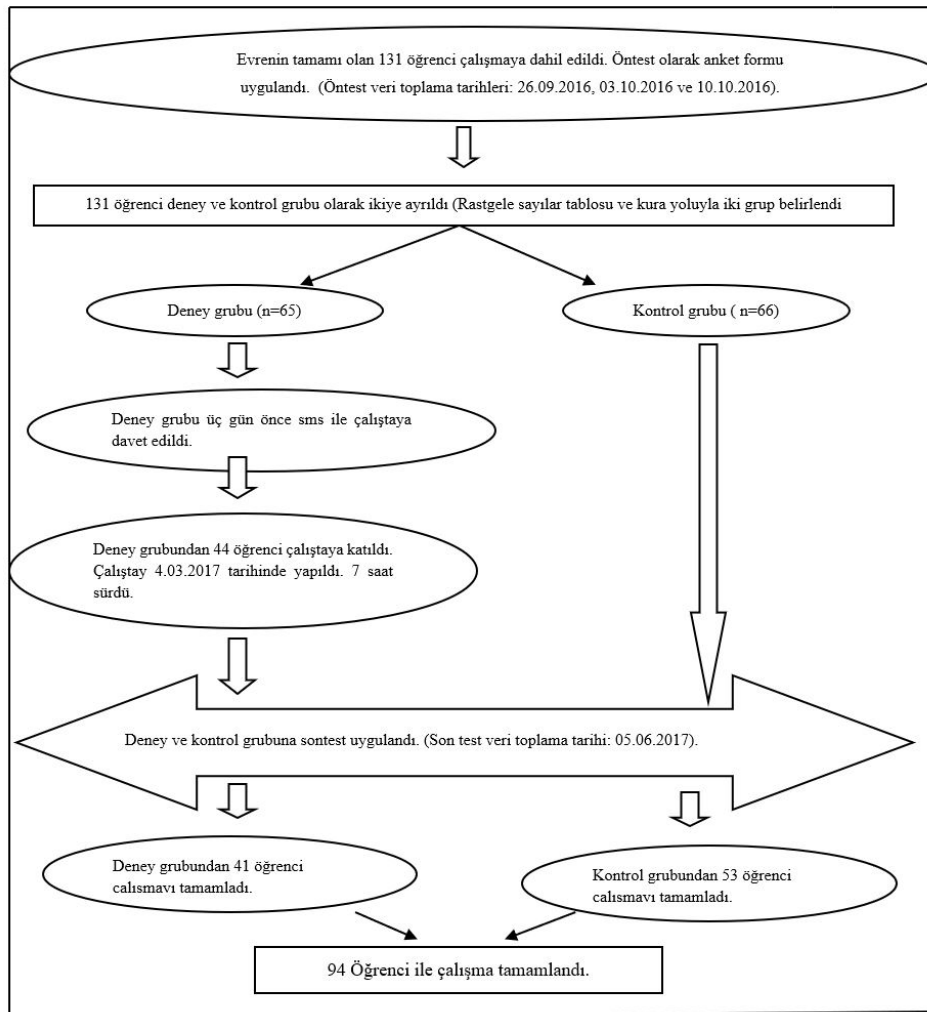
Araştırmanın türü: Bu araştırma öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel bir araştırma olarak yapıldı.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme: Araştırmanın evrenini bir üniversitenin Hemşirelik Bölümüne 2016-2017 Eğitim Öğretim yılında kayıt yaptıran 131 birinci sınıf öğrencisi oluşturdu. Araştırmanın evreni, mesleki bilgi ve deneyime sahip olmamaları nedeniyle sadece birinci sınıflardan oluşturuldu. Evrenden örneklem seçimine gidilmedi ve araştırmaya katılmayı kabul eden 131 öğrenciyle araştırma başlandı ve 94 öğrenciyle tamamlandı.

Veri toplama: Veriler anket formuyla toplandı. Anket formunun içeriğini bilgi formu ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ) oluşturdu.

Bilgi formu: Bilgi formu öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini, kültürel duyarlılıkla ilgili özelliklerini literatür doğrultusunda (Banos'un, 2006; Bayık Temel, 2007; Ruddock ve Turner, 2007; Üstün, 2011; Chang ve diğerleri, 2013; Yılmaz ve Göçen, 2013; Chang ve diğerleri, 2013; Bekiroğlu ve Balcı, 2014; Meydanlıoğlu ve diğerleri, 2015; Uzun ve Sevinç, 2015; Egelioglu Çetışli ve diğerleri, 2016; Akın, 2016; Parlar Kılıç ve Sevinç, 2017; Bulduk ve diğerleri, 2017; Demir ve Üstün, 2017; Şimşek ve diğerleri, 2017) tanımlayan sorulardan oluşturuldu.

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği: Kültürel Duyarlılık ölçeği Chen ve Starosta tarafından 2000 yılında geliştirilmiştir (Chen ve Starosta, 2000). Ölçek Bulduk ve diğerleri, tarafından 2011 yılında Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. KDÖ kültürlerarası duyarlı olmak için gerekli beş duygusal boyutu içeren 24 maddeli ölçektir. Ölçeğin iletişimde sorumluluk boyutu 1, 11, 13, 21, 22, 23 ve 24. maddelerden, kültürel farklılıklara saygı boyutu 2, 7, 8, 16, 18 ve 20. maddelerden, iletişimde kendine güvenme boyutu 3, 4, 5, 6 ve 10. maddelerden, iletişimden hoşlanma boyutu 9, 12 ve 15. maddelerden ve iletişimde dikkatli olma boyutu 14, 17 ve 19. maddelerden oluşmaktadır. Beşli likert tipi derecelendirmeye sahip bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 24, en yüksek puan ise 120'dir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması bireylerin kültürlerarası duyarlılığa sahip olduklarını göstermektedir. Ölçeğin 2, 4, 7, 9, 12, 15, 18, 20 ve 22 no'lu maddeleri ters olarak kodlanmaktadır. Ölçeğin cronbach alfa iç tutarlık katsayısı geçerlilik güvenilirlik çalışmasında 0,72 (Bulduk ve diğerleri, 2011); bu çalışmada ise 0,77 olarak bulundu. Veriler araştırmacı tarafından iki kez öntest ve sontest olarak toplandı. Öntest 26.09.2016, 03.10.2016 ve 10.10.2017 tarihlerinde; son test ise 05.06.2017 tarihinde yapıldı. Anketler, öğrencilerin derslerini aksatmayacak şekilde karşılıklı planlamalar yapıldı ve sınıf ortamında yüz yüze görüşme yöntemiyle toplandı. Anket formlarının doldurulması için ortalama 15 dakika süre verildi. Öntest uygulanırken araştırmacılar tarafından öğrencilere anketlerin üzerine ad ve soyad yazmamaları, sadece kendileriyle iletişime geçilebilecek bir cep telefonu numarası yazmaları istendi. Doldurulan anketler toplandı ve birden 131'e kadar numaralandırıldı. Rastgele sayılar tablosunun yardımıyla 65 öğrenci seçildi ve birinci grup oluşturuldu. Geriye kalan 66 öğrenciyle de ikinci grup oluşturuldu. Gruplar kura ile deney ve kontrol grubu olarak belirlendi. Deney grubu olarak belirlenen 65 öğrencinin cep telefonlarına çalıştaydan üç gün önce mesaj atılarak çalışmaya davet edildi. Çalışmaya 65 öğrenciden 44'ü katıldı. Çalıştaydan 3 ay sonra hem deney hem de kontrol grubuna sontest uygulandı. Öntest ve sontestleri eksiksiz dolduran ve çalışmaya katılan deney grubundan 41 öğrenci, yine öntest ve sontestleri eksiksiz dolduran kontrol grubundan 53 öğrenci olmak üzere toplam 94 öğrenci ile araştırma tamamlandı (Şekil 1: Araştırma tasarımı).

Şekil 1. Araştırmanın Tasarımı

ÇALIŞTAY PROGRAMI

Çalıştayın amacı: Hemşirelik öğrencilerinde kültürel duyarlılığı geliştirmek.

Çalıştayın yeri ve zamanı: Çalıştay 4 Mart 2017 tarihinde ve çalışmanın yapıldığı Üniversite’de yapıldı.

Çalıştayın süresi: Çalıştay öğlen yemeği ve kahve araları dahil toplamda 7 saatte tamamlandı.

Çalıştay hazırlık süreci: Deneysel grubu çalıştaydan üç gün önce cep telefonlarına mesaj gönderilerek çalışmaya davet edildi. Çalıştay sırasında öğrencilere isimsiz yaka kartı ve çalıştay sonrasında ise imzalı fakat isimsiz (isimlerini kendileri yazdı) katılım belgesi verildi. Çalıştay ikramları ve belgeler araştırmacılar tarafından karşılandı. Çalıştayın her aşaması araştırmacılar tarafından gerçekleştirildi.

Çalıştay programının içeriği: Çalıştay programı, kültürlerarası duyarlılığı geliştirmeye yönelik literatürde yer alan öneriler (Hutnik ve Gregory 2008, Tanrıverdi 2016, Tanrıverdi 2017) bir araya getirilerek özgün bir program olarak hazırlandı. Çalıştay programı Şekil 2’de verildi.

Çalıştay sonuçlarının değerlendirilmesi: Çalıştayın sonunda öğrencilerden yazılı ve sözlü geri bildirimler alındı. Ayrıca çalıştaydan üç ay sonra çalışmaya katılanların KDÖ puan ortalamaları çalışmaya katılmayanlar ile karşılaştırıldı.

Kültürel Duyarlılığı Geliştirme Çalıştay Programı			
Saat	Hedef	Konu	Yöntem
09.00-10.30	*İsimsiz bir şekilde kendilerini tanıtmaları istendi. Kültürel duyarlılığın anlaşılması için öncelikle, kültür, kültürel yeterlilik anlatıldı. Kültürel yeterliliğin içinde kültürel duyarlılığın önemi vurgulandı. Bilişsel düzeyde farkındalık oluşturulması hedeflendi.	* Giriş ve amaç *Kültürel yeterli yaklaşım nedir ve neden önemlidir? *Kültürel yeterlilik yaklaşım sürecinde kültürel duyarlılığın yeri ve önemi nedir?	*Anlatım *Slayt eşliğinde sözlü sunum
10.30-10.45	Kahve arası		
10.45-12.30	*Öğrencilere slayt olarak gösterilen fotoğraflar ile farklı kültürlerin boyutlarını anlamaları hedeflendi. *Farklı kültürlerin fotoğraflarıyla karşılaştıklarında hissettikleri üzerinde düşünmeleri istendi. Örnek öğrenci ifadesi: „İnsanların gelenek ve göreneklerinin yaşamları ile yaşadıkları yerler ne kadar çok değiştiğini gördüğümde fazlasıyla şaşırımdım biraz da mantıksız geldi” *Kültürel duyarlılığın hemşireler için önemini kavratılması hedeflendi. *Videolarla öğrencilere Dünya’da sadece kendilerinin ve tanıdıkları kültürlerin değil bir çok farklı kültürlerin olduğunu göstermek ve farklı kültürlerle yönelik farkındalık oluşturmak hedeflendi. *Öğrenciler farklı kültürlerle yönelik yaşadıkları ilk deneyimleri hatırlamaları, geçmişe bir yolculuk yapmaları ve şu ana kadar öğrendikleriyle bu durumu değerlendirmeleri istendi. Örnek öğrenci deneyimi: „Şafii mezhebime mensup bir erkek arkadaşım vardı. İlk tanıştığımızda elimi uzattığımda elimi tutmamıştı ben sorduğumda ise abdestinin bozulacağını söylemişti çok şaşırılmışım” *Öğrencilerin farklı kültürlerle karşılaştıklarında kültürel duyarlı bir yaklaşımla nasıl iletişim kurabileceklerine yönelik farkındalık oluşturmaları hedeflendi.	*Kültür ve kültürel yeterli yaklaşım hemşireler için neden önemli? *Kültürel yeterli yaklaşımın içeriği (Kültürel duyarlılık , kültürel farkındalık, kültürel yeterli iletişim, kültürel güvenlik) *Videoları izlerken ne hissettiniz? Neler düşündünüz? *Kültürel farklılıklara yönelik ilk deneyimler, hissettikleriniz. *Farklı kültürlerle iletişim kurmanın güçlükleri nelerdir? * Gösterilen video ve fotoğraflara yönelik öğrenci düşünceleri	* D ü n y a d a n farklı kültür slayt gösterimi *Farklı kültürlerden video gösterimleri (https://www.youtube.com/watch?v=b-LUXNfACM-pg Erişim tarihi: 04 Mart 2017) * Grup çalışması
12.30-13.30	Yemek arası		
13.30-14.30	*Öğrencilerin farklılıkların iyi-kötü, normal-anormal, doğru-yanlış olarak değerlendirmemeleri hedeflendi. Her bireyin kendi kültürünün doğrularıyla yetiştirildiği yaklaşımının anlaşılması hedeflendi.	* Video sonrası tartışma. Size göre iyi-kötü, doğru-yanlış, normal-anormal olanlar neydi? Bunların belirleyicisi nedir? Sizin doğrularınız herkes için doğru olmalı mı?	*Farklı kültürlerden video gösterimleri (https://www.youtube.com/watch?v=2z0ZSxNaluk Erişim tarihi: 04 Mart 2017)

14.30-14.45		Kahve arası	
14.45-15.45	*Öğrencilerin kendi kültürel kalıpları içinde nasıl davrandıklarını, önyargılarını anlamaları hedeflendi. *Kültürün insanı nasıl şekillendirdiğinin anlaşılması ve farklı kültürlerle karşı duyarlı olmanın öneminin anlaşılması hedeflendi. * Öğrencilerin önyargıları ile yüzleşmesi istendi.	*Aile içinde rolleri konu alan 30 dakikalık bir hazırlık sonrası beşer dakikalık bir gösterim yapılması istendi. Grup erkek ve kadın olarak ikiye ayrıldı. Her iki grupta da erkek ve kadın rollerine yer verilmesi istendi. Böylece her iki grupta da her iki cinsiyet rollerinin canlandırılması istendi) *Rol playde iki farklı kültüre aynı konuyu sahneleri istendi. Aynı konuyu toplumda hakim olan anlayışa göre nasıl farklı ele aldıkları analiz edildi ve bunun anlaşılması hedeflendi. *Rol playin analizi	Rol play
15.45-16.00	Sonuç ve öneriler	* Öğrencilerin çalışmaya yönelik geri bildirimleri alındı.	* Soru-cevap *Tartışma

Araştırmanın Değişkenleri: Araştırmada öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık puan ortalaması bağımlı değişkeni, çalışmaya katılma durumu ise bağımsız değişkeni oluşturdu.

Etik:Bu araştırma, Bir Üniversitesinin Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan (2011-KAEK-27/2016-E.69330), ilgili kurumdan izin ve öğrencilerden yazılı onam alınarak yapıldı. Anket formlarını uygulamadan önce öğrencilere çalışmanın amacı ve sonuçların nasıl kullanılacağı anlatıldı. Ayrıca KDÖ kullanımı için yazılı izin alındı.

Verilerin Değerlendirilmesi: Verilerin değerlendirilmesinde, SPSS 16 paket programı kullanıldı. Parametrelerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro Wilk testi ile değerlendirildi. Deney ve kontrol grubunun sosyodemografik ve kültürlerarası duyarlılıkla ilgili özelliklerini karşılaştırmak için kıkare ve bağımsız gruplarda t testi; deney ve kontrol grubunun kendi içinde KDÖ öntest ve sontest puan ortalamalarını karşılaştırmak için bağımlı gruplarda t testi; deney ve kontrol grubunun KDÖ öntest ve sontest puan ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız gruplarda t testi yapıldı. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < ,05$ olarak kabul edildi.

BULGULAR

Bulgular, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri karşılaştırıldıktan sonra grup içi ve gruplar arası karşılaştırmalı bulgular şeklinde ele alındı.

Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Karşılaştırıldığı Bulgular

Deney ve kontrol grubundaki öğrenciler aile tipi ($X^2 = 6,044$, $p < ,05$) dışında sosyodemografik özellikleri açısından istatistiksel olarak benzer bulundu ($p > ,05$, Tablo 1).

Deney ve kontrol grubundaki öğrenciler arasında kültürel duyarlılıkla ilişkili özellikleri açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi (Tablo 2, $p > ,05$).

Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin KDÖ Öntest ve Sontest Bulgularının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Deney grubundaki öğrencilerin KDÖ toplam öntest puan ortalaması $96,75 \pm 8,58$, son test puan ortalaması $99,14 \pm 9,41$ olup iki puan ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmadı ($p > ,05$). Bununla birlikte çalıştay sonrasında deney grubunun sadece KDÖ alt boyutlarından olan iletişimde sorumluluk alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulundu ($t = -2,504$, $df = 40$, $p = ,016$, Tablo 3).

Kontrol grubundaki öğrencilerin KDÖ öntest puan ortalaması $93,47 \pm 10,89$, son test puan ortalaması $94,22 \pm 8,83$ olup iki ortalama arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmadı ($p > ,05$). Bununla birlikte kontrol grubundaki öğrencilerin KDÖ alt boyutlarından olan iletişimden hoşlanma öntest ve sontest puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p < ,05$, Tablo 4).

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Karşılaştırılması (N= 94)

Özellikler		Deney n (%)	Kontrol n (%)	Toplam N (%)	Anlamlılık
Cinsiyet	Kadın	35 (85,4)	44 (83)	79 (84)	$X^2=,095$, $df= 1$, $p= ,758$
	Erkek	6 (14,6)	9 (17)	15(16)	
Anne eğitim durumu	Okur- yazar değil	3 (7,3)	-	3(3,2)	$X^2= 7,318$, $df= 5$, $p= ,198$
	Okur-yazar	2 (4,9)	3 (5,7)	5(5,3)	
	İlkokul	19 (46,3)	34 (64,2)	53(56,4)	
	Ortaokul	8 (19,5)	6 (11,3)	14(14,9)	
Baba eğitim durumu	Lise	9 (22)	10 (18,9)	19(20,2)	$X^2 = 4,374$, $df= 4$, $p= ,358$
	Okur-yazar	-	2 (3,8)	2(2,1)	
	İlkokul	17 (41,5)	20 (37,7)	37(39,4)	
	Ortaokul	10 (24,4)	13 (24,5)	23(24,5)	
Aile tipi	Lise ve üzeri	14 (34,1)	18 (34)	32(34,2)	$X^2= 6,044$, $df= 2$, $p= ,049^*$
	Çekirdek aile	38 (92,7)	41 (77,4)	79(84)	
	Geniş aile	1 (2,4)	10 (18,9)	11(11,7)	
Kendi gelir- gider durumunu algılama	Parçalanmış aile	2 (4,9)	2 (3,8)	4(4,3)	$X^2= 3,444$, $df= 2$, $p= ,179$
	Gelir-gidere denk	24 (58,5)	31 (58,5)	55(58,5)	
	Gelir-giderden az	17 (41,5)	18 (34)	35(37,2)	
Memleketinin olduğu coğrafik bölge	Gelir-giderden fazla	-	4 (7,5)	4(4,3)	$X^2= 9,138$, $df= 7$, $p= ,243$
	Ege	14 (34,1)	6 (11,3)	20(21,3)	
	Marmara	9 (22)	17 (32,1)	26(27,7)	
	Karadeniz	5 (12,2)	8 (15,1)	13(13,8)	
	İç Anadolu	3 (7,3)	5 (9,4)	8(8,5)	
	Akdeniz	3 (7,3)	6 (11,3)	9(9,6)	
	G. Anadolu	-	2 (3,8)	2(2,1)	
	D. Anadolu	5 (12,2)	5 (9,4)	10(10,6)	
En çok yaşadığı yerleşim birimi	Yurtdışı	2 (4,9)	4 (7,5)	6(6,4)	$X^2= 1,495$, $df= 2$, $p= ,474$
	Kent	28 (68,3)	30 (56,6)	58(61,7)	
	Kasaba	6 (14,6)	9 (17)	15(16)	
Kronik hastalık	Köy	7 (17,1)	14 (26,4)	21(22,3)	$X^2= 1,581$, $df= 1$, $p= ,209$
	Var	-	2 (3,8)	2(2,1)	
	Yok	41 (100)	51 (96,2)	92(97,9)	
		X±Ss	X±Ss	X±Ss	
Yaş		18,36±.91	18,60±1,18	18,50±1,07	$t=-1,065$, $df=92$, $p=,290$

*p<0.05

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerin Kültürel Duyarlılıkla İlişkili Özelliklerinin Karşılaştırılması (N= 94)

Özellikler		Deney n (%)	Kontrol n (%)	Toplam n (%)	Anlamlılık
Kültürlerarası hemşirelik kavramını duyma	Duydum	8 (19,5)	11 (20,8)	19 (20,2)	$X^2=,022$, $df=1$ $p=,882$
	Duymadım	33 (80,5)	42 (79,2)	75 (79,8)	
Yabancı uyruklu akrabaya sahip olma	Evet	4 (9,8)	12 (22,6)	16 (17)	$X^2= 2,718$, $df=1$ $p=,099$
	Hayır	37 (90,2)	41 (77,4)	78 (83)	
Yurtdışında bulunma	Evet	5 (12,2)	11 (20,8)	16 (17)	$X^2=1,199$, $df=1$ $p=,273$
	Hayır	36 (87,8)	42 (79,2)	78 (83)	
Yabancı uyruklu arkadaşına sahip olma	Evet	20 (48,8)	32 (60,4)	52 (55,3)	$X^2=1,258$, $df=1$ $p=,262$
	Hayır	21 (51,2)	21 (39,6)	42 (44,7)	
Yabancı dil bilme	Evet	23 (56,1)	26 (49,1)	49 (52,1)	$X^2= ,459$, $df=1$ $p= ,498$
	Hayır	18 (43,9)	27 (50,9)	45 (47,9)	
Yabancı dili iletişimde kullanma	Evet	12 (29,3)	15 (28,3)	27 (28,7)	$X^2=,011$, $df=1$ $p=,918$
	Hayır	29 (70,7)	38 (71,7)	67 (71,3)	
Öğrenci değişim programına katılma	Evet	2 (4,9)	5 (9,4)	7 (7,4)	$X^2=,696$, $df=1$ $p=,404$
	Hayır	39 (95,1)	48 (90,6)	87 (92,6)	
Öğrenci değişim programına katılmaya istekli olma	Evet	37 (90,2)	42 (79,2)	79 (84)	$X^2=2,085$, $df=1$ $p=,149$
	Hayır	4 (9,8)	11 (20,8)	15 (16)	
Farklı kültürleri konu alan program izleme	Evet	38 (92,7)	51 (96,2)	89 (94,7)	$X^2=,576$, $df=1$ $p=,448$
	Hayır	3 (7,3)	2 (3,8)	5 (5,3)	
Farklı kültürleri, dinler, yaşam biçimlerini merak etme	Evet	39 (95,1)	49 (92,5)	88 (93,6)	$X^2=1,631$, $df=2$ $p=,442$
	Hayır	2 (4,9)	4 (7,5)	6 (2,1)	

Tablo 3. Deney Grubundaki Öğrencilerin Öntest ve Sontest KDÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=53)

Ölçeğin Alt Boyutları ve	Ölçeğin Alt ve Üst Değerleri	Öntest X ± Ss	Sontest X ± Ss	Test ve P Değeri
İletişimde sorumluluk	7-35	28,68 ± 3,58	30,29 ± 3,35	t= -2,504, df= 40, p= ,016*
Kültürel farklara saygı	6-30	25,63 ± 2,74	25,63 ± 2,93	t= ,000, df= 40, p= 1,000
İletişimde kendine güvenme	5-25	18,09 ± 3,03	18,53 ± 2,69	t= -,887, df= 40, p= ,381
İletişimden hoşlanma	3-15	11,85 ± 2,41	12,56 ± 1,85	t= - 1,698, df= 40, p= ,097
İletişimde dikkatli olma	3-15	12,41 ± 1,44	12,17 ± 1,26	t= ,971, df= 40, p= ,338
Toplam	24-120	96,75 ± 8,58	99,14±9,41	t= 1,524, df= 40, p= ,135

*p<0.05

Tablo 4. Kontrol Grubu Öntest ve Sontest KDÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=41)

Ölçeğin Alt Boyutları	Ölçeğin Alt ve Üst Değeri	Öntest x ± SS	Sontest x ± SS	Test ve P Değeri
İletişimde sorumluluk	7-35	27,75 ± 3,81	28,20 ± 3,28	t= - 1,009, df= 52, p= ,318
Kültürel farklara saygı	6-30	25,01 ± 3,02	24,77 ± 2,87	t= ,582, df= 52, p= ,563
İletişimde kendine güvenme	5-25	17,45 ± 3,31	17,66 ± 3,00	t= -,508, df= 52, p= ,614
İletişimden hoşlanma	3-15	11,35 ± 2,18	11,98 ± 1,71	t= -2,332, df= 52, p= ,024*
İletişimde dikkatli olma	3-15	12,28 ± 1,34	11,84 ± 1,48	t= -1,675, df= 52, p= ,100
Toplam	24-120	93,47 ± 10,89	94,22 ± 8,83	t= - ,553, df= 52, p= ,583

*p<0.05

Deney grubundaki öğrencilerin KDÖ toplam öntest puan ortalaması 96,75±8,58, kontrol grubundaki öğrencilerin ise 93,47±10,89 olarak belirlendi ve iki grubun KDÖ toplam puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmadı. Yanı sıra deney ve kontrol grubunun KDÖ alt boyut puan ortalamaları arasında da farkın da istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi (p>0,05, Tablo 5).

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubu Öntest KDÖ Puan ortalamalarının Karşılaştırılması (N=94)

Ölçeğin Alt Boyutları	Ölçeğin Alt ve Üst Değeri	Deney grubu X ± Ss	Kontrol grubu X ± Ss	Test ve p değeri
İletişimde sorumluluk	7-35	28,68 ± 3,58	27,75 ± 3,81	t= 1,20, df= 92, p= ,223
Kültürel farklara saygı	6-30	25,63 ± 2,74	25,01 ± 3,02	t= 1,01, df= 92, p= ,312
İletişimde kendine güvenme	5-25	18,09 ± 3,03	17,45 ± 3,31	t= ,968, df= 92, p= ,335
İletişimden hoşlanma	3-15	11,85 ± 2,41	11,35 ± 2,18	t= 1,04, df= 92, p= ,301
İletişimde dikkatli olma	3-15	12,41 ± 1,44	12,28 ± 1,34	t= ,454, df= 92, p= ,651
Toplam	24-120	96,75 ± 8,58	93,47 ± 10,89	t= 1,58, df= 92, p= ,116

Deney grubundaki öğrencilerin KDÖ son test puan ortalaması $99,14 \pm 9,41$, kontrol grubunun $94,22 \pm 8,83$ olup iki grup arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu. H_1 hipotezi kabul edildi ($p < 0,05$, Tablo 6). Deney ve kontrol grubu arasında KDÖ alt boyut puan ortalamalarından sadece iletişimde sorumluluk alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark belirlendi ($p > 0,05$, Tablo 6).

Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubu Son Test KDÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=94)

Ölçeğin Alt Boyutları	Ölçeğin Alt ve Üst Değeri	Deney grubu X ± Ss	Kontrol grubu X ± Ss	Test ve p değeri
İletişimde sorumluluk	7-35	30,29 ± 3,35	28,20 ± 3,28	t = 3,02 , df = 92, p = ,003*
Kültürel farklara saygı	6-30	25,63 ± 2,93	24,77 ± 2,87	t = 1,42 , df = 92, p = ,157
İletişimde kendine güvenme	5-25	18,53 ± 2,69	17,66 ± 3,00	t = 1,46, df = 92, p = ,120
İletişimden hoşlanma	3-15	12,56 ± 1,85	11,98 ± 1,71	t = 1,56, df = 92, p = ,120
İletişimde dikkatli olma	3-15	12,17 ± 1,26	11,84 ± 1,48	t = 1,11, df = 92, p = ,270
Toplam	24-120	99,14 ± 9,41	94,22 ± 8,83	t = 2,60, df = 92, p = ,011*

* $p > 0,05$

TARTIŞMA

Hemşirelik öğrencilerinde çalıştay yoluyla kültürel duyarlılığın geliştirilmesi amacıyla yapılan araştırmada öğrencilerin sosyodemografik özellikleri deney ve kontrol grupları arasında aile tipi dışında istatistiksel olarak benzer bulundu (Tablo 1). Yani sıra öğrenciler kültürel duyarlılıkla ilgili özellikler açısından da benzer olduğu saptandı (Tablo 2). Deney ve kontrol grubunun sosyodemografik ve kültürlerarası duyarlılıkla ilgili özellikler açısından neredeyse tamamının benzer olması çalıştayın etkisinin ortaya konulmasında istenilen bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Bu araştırmada deney ve kontrol gruplarının öntest kültürel duyarlılık puan ortalamaları arasında fark bulunmazken son test ortalamaları arasında fark saptandı. Deney grubunun son test KDÖ toplam puan ortalaması $99,14 \pm 9,41$, kontrol grubunun ise $94,22 \pm 9,41$ olarak saptanmış olup iki grup arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p < 0,05$, Tablo 4). **H_1 hipotezi kabul edildi, H_0 hipotezi reddedildi.** Hutnik ve Gregory’de (2008) hemşirelik öğrencilerinde kültürel duyarlılığın çalıştay ile geliştirilebileceğini saptamıştır. Kültürel duyarlılığın çalıştay yoluyla geliştirilmesine yönelik Hutnik ve Gregory (2008) dışında herhangi bir hemşirelik araştırmasına ulaşılammıştır. Bununla birlikte literatürde kültürlerarası duyarlılık eğitiminin; açık fikirliliği ve kültürel farkındalığı arttırdığı, çok kültürlülüğün daha iyi anlaşılmasını ve azınlık halkıyla iletişim kurma becerisini kazandırdığı ve kültürel duyarlılığı arttırdığı saptanmıştır (Majumdar ve diğerleri, 2004; Mahoney ve Schamber, 2004; Chang ve diğerleri, 2013; Şimşek ve diğerleri, 2017). Aykaç ve Aykaç’ın (2019) yaratıcı drama temelli etkinliklerin kültürlerarası duyarlılık ve göçmen algısı üzerine etkisini belirlemek amacıyla 23-50 yaş grubu yetişkinlerde yaptıkları araştırmada hem nicel hem de nitel veriler ışığında yaratıcı drama temelli aktif yöntemlere dayalı etkinlik uygulamalarının katılımcılarda kültürlerarası duyarlılığı arttırdığı, göçmenlere karşı empati kurmayı sağladığı, katılımcıların göçmenlere karşı önyargılardan kurtularak onlara karşı olumlu algı oluşturmalarında etkili olduğu belirlenmiştir. Kültürel duyarlılığın geliştirilmesine yönelik farklı girişimlerin tanımlandığı ve etkisinin ortaya konulduğu araştırma sonuçları da mevcuttur. Tertemiz ve Aslantaş (2016) çok kültürlü eğitime dayalı proje çalışmasının sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeylerine etkisini inceledikleri çalışmalarında deney grubunun eğitim sonrası KDÖ puan ortalamalarında eğitim öncesine göre anlamlı bir farklılık saptamışlardır. Ceylantekin ve Öcalan’ın (2016) hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası hemşirelik dersi almadan önce ve sonraki düşüncelerinin farklı olduğu, dersi aldıktan sonra bu konuya mesleki olarak daha duyarlı yaklaşıklarını belirtmiştir. Kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin ölçek kullanmadan belirlendiği bazı çalışmalarda da kültürel duyarlılığın çeşitli yöntemlerle geliştirilebileceği saptanmıştır. Chan (2002), çalışmada farklı ırklardan olan ve buna bağlı olarak farklı kültürel değerlere ve tutuma sahip öğrencilerden oluşan iki ayrı gruba farklı kültürlere ait desenler içeren görsel sanat dersleri vermiş ve bunun sonucunda öğrencilerin farklı kültürel değerleri benimseme ve kabullenme konusunda tutumlarının değiştiğini belirtmiştir. Ayrıca, sınıf ortamında demokratik tutum ve davranışların, fırsat eşitliği ve hoşgörünün oluştuğunu belirtmiştir. Kültürel farklılıkların tutumlarına yansımaları yoluyla kültürel duyarlılık kazandıklarını da vurgulamıştır. Bu araştırmanın sonuçları eğitim yoluyla kültürel duyarlılığın artırılabilirliğine yönelik yukarıda verilen araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Tüm bunların yanı sıra çalıştay sonrasında deney grubundaki öğrencilerden alınan yazılı geri bildirimler de çalıştayın olumlu etkilerini ortaya koyar nitelikte olduğu görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre çalıştay yoluyla deney grubundaki öğrencilerin kültürel duyarlılıklarında bir artış saptanarak çalıştayın kültürel duyarlılığı geliştirmede etkili bir yöntem olduğu gösterildi.

Bu sonuç doğrultusunda çalıştay programlarının hemşire ve hemşirelik öğrencileri arasında yaygınlaştırılması önerilmektedir. Çalıştay program içeriğinin kültürel duyarlılıkla ilgili değişkenleri dikkate alan bir yaklaşımla güncellenerek benzer çalışmalar yapılması önerilebilir.

Yazarların katkı payı: Makalenin ortak yazarı AÖ tasarım, literatür taraması, çalıştayın düzenlenmesi ve eğitimi, metnin yazımı ve kaynakların derlenmesinden sorumlu olup; GT fikir, eleştirel inceleme, çalıştay eğitimsi, süpervizyon ve yayına hazırlık basamaklarında makaleye katkıları sunmuştur. Makaleye katkı payları AÖ %60 ve GT:%40 oranındadır.

KAYNAKLAR

- Akın, E. (2016). Türkçe öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 29-42.
- Aykaç, M., Aykaç, N. (2019). Yaratıcı drama temelli etkinliklerin kültürlerarası duyarlılık ve göçmen algısı üzerine etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 14(1), 73-98.
- Aslan, S., Kızır, Z. (2019). Bir hastanede çalışan hemşirelerin kültürel duyarlılıkları ile kültürel zekaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 115-120.
- Banos, R.V. (2006). Intercultural sensitivity of teenagers: A study of educational necessities in Catalonia. *Intercultural Communication Studies*, 15(2), 16-22.
- Bayık Temel, A. (2014). Kültürlerarası (çok kültürlü) hemşirelik eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(2), 92-101.
- Bekiroğlu, O., Balcı, Ş. (2014). Kültürlerarası iletişim duyarlılığının izlerini aramak:“İletişim fakültesi öğrencileri örneğinde bir araştırma”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(35), 429-59.
- Bulduk, S., Tosun, H., Ardic, E. (2011). Türkçe kültürler arası duyarlılık ölçeğinin hemşirelik öğrencilerinde ölçümsel özellikleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law and History*, 19(1), 25-31.
- Bulduk, S., Usta, E., Dinçer, Y. (2017). Kültürlerarası duyarlılık ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi: bir sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu örneği. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 73-77.
- Ceylanteğin, Y., Öcalan, D. (2016). Hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalığı ve kültürlerarası hemşirelik dersine yönelik düşünceleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4),45-53.
- Chan, KC. (2002). The visible and invisible in cross-cultural movement experiences: Bringing in our bodies to multicultural teacher education. *Intercultural Education*, 13(3), 245-57.
- Chang, HY., Yang, YM., Kuo, YL. (2013). Cultural sensitivity and related factors among community health nurses. *Journal of Nursing Research*, 21(1), 67-73.
- Chen, GM., Starosta, W. (2000). The development and validation of the intercultural sensitivity scale. *Human Communication*, 3(1), 2-14.
- Cetişli, N., Işık, G., Öztornacı, B., Ardahan, E., Top, ED., Ünsan Avdal, E. (2016). Hemşirelik öğrencilerinin empati düzeylerine göre kültürlerarası duyarlılıkları. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1), 27-33.
- Demir, S., Üstün, E. (2017). Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezilik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 182-204.
- Gallagher, A. (2011) Meta-analysis of cultural competence education in professional nurses and nursing students (Doctoral dissertation, University of South Florida). Retrieved from:5.07.2018, <http://scholarcommons.usf.edu/etd/3112>

- Goode, TD., Dunne MC, Bronheim, S. (2006). The evidence base for cultural and linguistic competency in health care. New York NY: Commonwealth Fund, 1-46. Erişim Tarihi. 3.07.2018, Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/profile/Suzanne_Bronheim/publication/238567531_The_Evidence_Base_for_Cultural_and_Linguistic_Competency_in_Health_Care/links/552e44230cf2d4950717c36d/The-Evidence-Base-for-Cultural-and-Linguistic-Competency-in-Health-Care.pdf
- Hutnik, N., Gregory, J. (2008). Cultural sensitivity training: Description and evaluation of a workshop. *Nurse Education Today*, 28(2), 171-178.
- Kürtüncü, M., Arslan, N., Çatalçam, S., Yapıcı G., Hırçın, G. (2018). Yataklı Tedavi kurumlarında çalışan hemşirelerin kültürlerarası duyarlılıkları ile sosyo-demografik özellikleri ve empati düzeyleri arasındaki ilişkisi. *Turkish Journal of Research & Development in Nursing*, 20(1), 44-46.
- Li, J., He, Z., Luo, Y., Zang, R. (2016). Perceived transcultural self-efficacy of nurses in general hospitals in Guangzhou, China. *Nursing Research*, 65(5), 371-79.
- Mahoney, SL., Schamber, JF.(20043). Exploring the application of a developmental model of intercultural sensitivity to a general education curriculum on diversity. *The Journal of General Education* ,53(3), 311-34.
- Majumdar B., Browne, G., Roberts, J., Carpio, B. (2004). Effects of cultural sensitivity training on health care provider attitudes and patient outcomes. *Journal of Nursing Scholarship*, 36(2),161-66.
- Meydanlıoğlu, A., Arıkan, F., **Gözüm**, S. (2015). Cultural sensitivity levels of university students receiving education in health disciplines. *Advances in Health Sciences Education*, 20(5),1195-204.
- Oh, WO. (2011). Factors influencing cultural sensitivity among nursing students. *Journal of Korean Academy of Child Health Nursing*, 17(4), 222-29.
- Orhon, N. (2014). Kültürel çeşitlilik bağlamında bir kültürel yet(kin)sizlik düzeyi ögesi: nefret söylemi. 1977: *İletişim ve Medya çalışmaları Dergisi*, 1(1), 59-74.
- Parlar Kılıç, S., Sevinç, S. (2018). The relationship between cultural sensitivity and assertiveness in nursing students from Turkey. *Journal of Transcultural Nursing*, 29(4), 379-86.
- Paternotte, E., Van Dulmen, S., Van Der Lee, N., Scherpbiere, JA., Scheele, F. (2015). Factors influencing intercultural doctor–patient communication: A realist review. *Patient Education and Counseling*, 98(4), 420-45.
- Ruddock HC., Turner, DS. (2007). Developing cultural sensitivity: Nursing students' experiences of a study abroad programme. *Journal of Advanced Nursing*, 59(4), 61–369.
- Scholes, J., Moore, D. (2000). Clinical exchange: one model to achieve culturally sensitive care. *Nursing Inquiry*, 7(1), 61-71.
- Starr, SS., Wallace, DC. (2011). Client perceptions of cultural competence of community-based nurses. *Journal of Community Health Nursing*, 28(2), 57-69.
- Şimşek, H., Erkin, O., Bayık Temel, A. (2017). Cultural sensitivity and related factors among nurse educators in Turkey. *International Journal of Caring Science*,10(3),1374-381.
- Tanrıverdi, G. (2016). Hemşirelerde kültürel yeterliliği geliştirme yaklaşım ve önerileri. (1. Baskı). Ankara: Pozitif Matbaa. 88-89.
- Tanrıverdi, G. (2017). Hemşirelerde Kültürel Yeterliliği Geliştirmeye Yönelik Yaklaşım ve Öneriler. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 25(3), 227-36.
- Tertemiz, N., Aslantaş, S. (2016). Çok kültürlü eğitime dayalı proje çalışmasının sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeylerine etkisi. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 7-22.
- Unver, V., Uslu, Y., Kocatepe, V., Kuşuoğlu, S. (2019). Evaluation of cultural sensitivity in healthcare service among nursing students. *European Journal of Educational Research*, 8(1), 257-65.

- Uzun, Ö., Sevinç, S. (2015). The relationship between cultural sensitivity and perceived stress among nurses working with foreign patients. *Journal of Clinical Nursing*, 24, 3400-408.
- Yılmaz, M., Yeni, C., Avcı, E., Uluk, N. (2019). Aile sağlığı merkezlerinde çalışan hemşire/ebelerin kültürel duyarlılık ve kültürel beceri düzeylerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(3), 70-78.
- Yılmaz, M., Toksoy, S., Denizci Direk, ZD., Bezirgan, S., Boylu, B. (2017). Cultural sensitivity among clinical nurses: A descriptive study. *Journal of Nursing Scholarship*, 49(2), 153-161.
- Yılmaz, F., Göçen, S. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık hakkındaki görüşlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(15), 373-92.